



บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้จะได้เสนอเรื่องเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตร กระบวนการของการพัฒนาหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ ความสำคัญของการสอนวิชาทฤษฎี การจัดการเรียนการสอน บทบาทของบุคลากรในการใช้หลักสูตร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายและความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา เพราะเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา ให้สำเร็จลุล่วงไปตามที่กำหนดไว้ มีผู้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้อย่างหลายอย่าง เช่น สุมิตร คุณานุกร (2523 : 2-3) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หมายถึงโครงการ การให้การศึกษ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ และคุณลักษณะสอดคล้องกับ ความมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้ เอกวิทย์ ณ ถลาง (2513 : 3) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรมีความหมายคลุมถึงตัวหลักสูตร ประมวลการสอน โครงการสอน แบบเรียนและกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งหมดที่มุ่งให้ประสบการณ์แก่ผู้เรียน สวัสดิ์ จงกล (2521 : 20) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร หมายถึงข้อกำหนดที่ว่าด้วยจุดมุ่งหมายของการศึกษา แนวทางดำเนินงาน เนื้อหาสาระ ซึ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา ส่วน ทาบ่า (Taba 1962 : 10) กล่าวว่าหลักสูตรหมายถึง แนวทางในการเตรียมพลเมืองเพื่อที่จะให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นสมาชิกที่สามารถสร้างสรรค์ผลผลิตให้แก่วัฒนธรรมนั้น

ส่วน ไพฑูรย์ สินดารักษ์ (2521 : 43) กล่าวว่า การให้ความหมายของหลักสูตรอาจจะแตกต่างกันไปบ้างตามระดับของการศึกษา เพราะขอบเขตและหน้าที่ของภาระของการศึกษาในแต่ละระดับนั้นแตกต่างกัน การศึกษาระดับประถมศึกษา การให้ความหมาย

ของหลักสูตรมักจะครอบคลุมประสบการณ์ทั้งหมดและทุกอย่างที่โรงเรียนจัดขึ้น เพราะเด็กอยู่ในสายตาและการดำเนินงานของครูตลอดเวลา ในระดับมัธยมศึกษาความเข้าใจในเรื่องของหลักสูตรจะเปลี่ยนแปลงไปบ้างเล็กน้อย โดยหลักสูตรหันมาเน้นเรื่องเนื้อหาและกิจกรรมในห้องเรียนมากขึ้น และมีการแยกกิจกรรมนอกห้องเรียนมาเป็นกิจกรรมนอกหลักสูตร หรือเสริมหลักสูตร และเมื่อมาถึงระดับอุดมศึกษา หลักสูตรจะหันมาเน้นพิเศษในเรื่องเนื้อหา รวมทั้งกิจกรรมที่ดำเนินไปเพื่อเนื้อหาดังกล่าว ทั้งนี้เพราะชีวิตนอกห้องเรียนนอกเหนือจากเนื้อหาแล้วผู้สอนหรืออาจารย์จะมีบทบาทน้อย ผู้เรียนจะมีอิสระที่จะรับและเลือกโดยเสรี นอกจากนั้น เวเซ (Veysey 1973 : 22) กล่าวว่า เมื่อกล่าวถึงหลักสูตรอุดมศึกษา จึงครอบคลุมถึงเนื้อหารายวิชาต่าง ๆ กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับเนื้อหาและรายวิชาเหล่านั้นเป็นสำคัญ

จากความหมายของหลักสูตรที่กล่าวมานั้น พอสรุปได้ว่าหลักสูตร หมายถึง โครงงานที่ประมวลจุดมุ่งหมายของการศึกษา ความรู้ กิจกรรม และประสบการณ์ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนที่จัดให้นักเรียนได้รับการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน

มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวเน้นถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้หลายประการ เช่น ช่าง บิวส์รี (2504 : ก) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษา ทั้งนี้เพราะหลักสูตรเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนมีความมุ่งหมายในการให้การศึกษาแก่เด็กอย่างไร และสามารถให้ความรู้ สร้างเสริมทักษะ และทัศนคติในด้านใดบ้าง สิ่งต่าง ๆ ที่ประมวลไว้ในหลักสูตรเป็นเสมือนหนึ่งแนวทางที่ช่วยให้เราทราบได้ทันทีว่า การศึกษาที่จัดให้แก่เด็กนั้นหนักไปในทางใด มีผลคือตัวเด็กและท้อสงคมมากน้อยเพียงใด ส่วน เซเลอร์ และ อเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander 1966 : 5) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นเสมือนแผนภูมิการเดินทางและตารางที่ยืดหยุ่นได้ ในการดำเนินการศึกษาหลักสูตรจะถูกสร้างขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาวิชา การบริหารโรงเรียนและวิชาการต่าง ๆ ทางด้านการศึกษาในระดับชั้นต่าง ๆ รวมอยู่ด้วย

จากความเห็นของนักการศึกษาเหล่านี้ แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรเป็นสิ่งจำเป็นในการจัดการศึกษา เพราะเป็นสิ่งที่แปลความมุ่งหมายของการศึกษาออกมาเพื่อให้นำไปปฏิบัติได้

องค์ประกอบของหลักสูตร

ในการพิจารณาหลักสูตร สารสำคัญที่ควรกล่าวถึง คือองค์ประกอบของหลักสูตร เพราะสามารถทำให้เห็นโครงสร้างของหลักสูตรทั้งระบบ ทาบ่า (Taba 1962 : 424-425) มีความเห็นว่าหลักสูตรไม่ว่าจะออกแบบหรือมีรูปแบบอย่างไร ควรมีองค์ประกอบเป็นอย่างน้อย คือ

1. วัตถุประสงค์ทั่วไป และวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
2. เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงสำหรับการสอนแต่ละวิชา
3. กระบวนการเรียนการสอน หรือการนำหลักสูตรไปใช้
4. โครงการประเมินผลตามหลักสูตร

ส่วน สุมิตร คุณาบุตร (2523 : 9) เห็นว่า หลักสูตรประกอบด้วย ความมุ่งหมาย เนื้อหา การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผล

สำหรับ กทมวิชาการ (2522 : 156) กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ว่า องค์ประกอบเต็มรูปของหลักสูตร มีอยู่ 8 ประการ คือ จุดหมาย หลักการ โครงสร้าง จุดประสงค์การเรียนรู้ (แต่ละวิชา) เนื้อหารายวิชา สื่อการเรียน วิธีสอนและการประเมินผล

จากแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับความหมายและองค์ประกอบของหลักสูตร หอสรุปไว้ว่า อย่างน้อยที่สุดหลักสูตรน่าจะประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้ คือ

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผลหลักสูตร

จะเห็นได้ว่า เมื่อกล่าวถึงหลักสูตร นอกจากจะพิจารณาในแง่ของความหมายของหลักสูตรแล้ว ยังจะต้องคำนึงถึงหลักสูตรในแง่ขององค์ประกอบด้วย ทั้งนี้เพื่อให้หลักสูตรมีลักษณะที่เป็นกระบวนการมีใช้ เป็นเพียงตัวหนังสือที่เขียนขึ้นไว้เท่านั้น

กระบวนการของการพัฒนาหลักสูตร

นิโคลส์ (Nicholls 1972 : 97-99) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร จะต้องมีการวางแผนอย่างรอบคอบ การสร้างหลักสูตร จะต้องคำนึงถึงหลักสูตรรทวิทยา ความมีเหตุผลเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของสังคม ซึ่งจะช่วยให้ครูเข้าใจและสามารถใช้ วัสดุอุปกรณ์ในการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาที่สำคัญ คือการพัฒนาหลักสูตรไม่ใช่หน้าที่รับผิดชอบของนักวิชาการ หรือผู้บริหารเท่านั้น แต่ครูในโรงเรียนก็ควรมีส่วนร่วมในการปรับปรุง ทั่ว อันจะมีผลทำให้ครูมีความคิดความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่บรรจุอยู่ในหลักสูตรมากขึ้น

เดรสเซล (Dressel 1963 : 19-24) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรโดยทั่วไปจะเริ่มต้นที่การพิจารณาปรัชญาและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรก่อน เพื่อให้แน่ใจว่า หลักสูตรมุ่งไปทางไหน บางหลักสูตรจะเขียนไว้ชัดเจน บางหลักสูตรเพียงแต่กำหนดว่าจะผลิตบุคคลากร แล้วทิ้งไว้กว้าง ๆ เพียงเท่านั้น ในการพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรเรา จึงพิจารณาปรัชญาและจุดมุ่งหมายให้ชัดเจนก่อนเป็นเบื้องต้น การกำหนดปรัชญาและจุดมุ่งหมาย ควรคำนึงถึงปัญหาของหลักสูตรปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงของสังคม ความก้าวหน้าทางวิชาการ ความต้องการของผู้เรียน แนวนโยบายของคณะเหล่านี้ประกอบกัน หลังจากนั้นมีการกำหนดเนื้อหา และประสบการณ์ตามวัตถุประสงค์เป็นขั้นตอนต่อไป หลักสูตรอุดมศึกษานั้นจะเน้นเรื่องเนื้อหาเป็นหลักสำคัญ การกำหนดเนื้อหาจึงเกี่ยวข้องไปถึงอัตราส่วนระหว่างวิชาการศึกษาทั่วไปและวิชาชีพ วิชาเลือกและวิชาบังคับ วิชาที่ต้องเรียนก่อนหรือหลัง วิชาที่ต้องฝึกฝนเพิ่มเติม วิชาที่ต้องอภิปรายและสัมมนา เป็นต้น เมื่อได้เนื้อหาและประสบการณ์ที่แน่นอนแล้ว การดำเนินงานต่อไปคือ การทำให้จุดมุ่งหมายและเนื้อหาเหล่านั้นมีผลในทางปฏิบัติ นั่นคือการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามแนวทางที่วางไว้ บุคคลที่สำคัญที่จะทำให้การพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรประสบผลสำเร็จอย่างแท้จริงคือ อาจารย์ผู้สอน

ทาบ่า (Taba 1962 : 12) กล่าวว่า ขั้นตอนในการสร้างหลักสูตร มี 7 ขั้นตอน คือ วิเคราะห์ความต้องการ กำหนดวัตถุประสงค์ เลือกเนื้อหาวิชา จัดเนื้อหาวิชา เลือกประสบการณ์การเรียนรู้ จัดประสบการณ์การเรียนรู้ใหม่ ๆ และ กำหนดวิธีการประเมินผล

เซเลอร์ และ อเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander 1974:250-263) ได้กำหนดลำดับขั้นในการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า จะต้องสำรวจและศึกษาข้อมูล เสร็จแล้ว กำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดแบบของหลักสูตรที่จะใช้ นำหลักสูตรไปใช้ในการเรียนการสอน แล้วจึงประเมินผลหลักสูตร

สุเมธ คันทีเวชกุล (2517 : 163) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าในการพัฒนาหลักสูตร ควรมีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงคือ ปรับหลักสูตรและตำราเรียนของเดิมให้เหมาะสมตามสภาพความเป็นจริงและสามารถนำไปปฏิบัติได้ ปรับเนื้อหาและวิธีสอนให้สนุกสนานเรียนน่าสนใจ เปลี่ยนสิ่งที่ล้าสมัยให้เป็นเรื่องที่น่าสนใจเกี่ยวกับเหตุการณ์และเทคโนโลยีใหม่ ๆ เรื่องใดที่ไม่น่าสนใจ หรือล้าสมัยต้องกล้าพอที่จะตัดทิ้งไป

ปรีชา ชรมา (2517 : 5) ได้กล่าวว่า ควรจะได้ปรับปรุงทุกส่วนทุกตอน ทุกระดับที่ประกอบกันเข้าเป็นหลักสูตร งานปรับปรุงหลักสูตรเป็นงานที่ทำพ่ายความสามารถของทุกคนที่เกี่ยวข้องและเป็นงานที่ต้องใช้เวลาอย่างไม่รีบร้อน การปรับปรุงไม่ว่าจะเป็นตอนใดหรือระดับใด ถือว่าเป็นกระบวนการที่สืบเนื่องต่อกันไปอีก การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะกระทำส่วนใด ย่อมมีผลกระทบต่อส่วนอื่น ๆ ด้วยเสมอ ส่วนต่าง ๆ ของหลักสูตรที่ควรแก้ไขหรือปรับปรุงพร้อม ๆ กันคือ ปรัชญาความมุ่งหมายทั่วไป ความมุ่งหมายเฉพาะรายวิชา ความมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม เนื้อหาวิชา ประมวลการสอน คู่มือครู วัสดุอุปกรณ์ วิธีสอนและการวัดผล

สมิทร คุณานุกร (2523 : 5-6) กล่าวว่าขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตร ควรมีลำดับขั้นตอนดังนี้คือ ในขั้นแรกต้องมีการกำหนดความมุ่งหมายของหลักสูตร ขั้นที่สอง ทำการเลือกเนื้อหาวิชา จัดเนื้อหาวิชา ขั้นที่สาม เป็นการนำหลักสูตรไปใช้ ขั้นที่สี่ ขั้นสุดท้าย เป็นการประเมินผลหลักสูตร เพื่อคว้ามี่ผลสัมฤทธิ์ตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่

การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการที่เป็นวัฏจักร มีการดำเนินหมุนเวียนต่อเนื่องกันอยู่ตลอดเวลาทุกชั้นตอน และเกิดขึ้นในหลาย ๆ ระดับ ทั้งในระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ระดับโรงเรียน และในระดับห้องเรียน ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรในทุกระดับก็必将มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันด้วย

การนำหลักสูตรไปใช้

หลักสูตรไม่ว่าจะพัฒนาขึ้นอย่างสวยงามเพียงใด หากไม่มีการนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ก็จะมีผลต่อการปฏิบัติอันน้อยมาก และประโยชน์ต่อการศึกษายิ่งมีน้อยขึ้นไปอีก หลักสูตรจึงเปรียบเสมือนแผนยุทธศาสตร์ของการศึกษาที่จะนำไปสู่ความสำเร็จที่ทางการ ซึ่งก็ต้องขึ้นอยู่กับให้นำหลักสูตรไปใช้ การนำหลักสูตรไปใช้หรือการใช้หลักสูตรจึงเป็นเรื่องสำคัญยิ่งที่ครูและผู้บริหารหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจะต้องตระหนัก และต้องถือว่าหัวใจของการจัดการศึกษา คือการใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความเห็นว่าการนำหลักสูตรไปใช้ควรจะทำอย่างไร เช่น สุมิตร คุณาณกร (2523 : 131-132) กล่าวถึงการนำหลักสูตรไปใช้ว่า รวมถึงกิจกรรม 3 ประเภท คือ การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียนให้หลักสูตรบรรลุถึงเป้าหมาย และการสอนของครู โดยไล่อธิบายรายละเอียดของกิจกรรมทั้ง 3 ประเภทไว้ดังนี้ คือ

1. การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน

โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว หลักสูตรระดับชาติจะกำหนดความมุ่งหมายเนื้อหาวิชาที่สอน กิจกรรมประกอบการเรียนการสอน และการประเมินผลไว้อย่างกว้าง ๆ มีลักษณะยืดหยุ่นได้ เพื่อสะดวกแก่การนำไปปรับใช้ให้เข้ากับสภาพของท้องถิ่นหรือของโรงเรียน ดังนั้นครูจึงไม่สามารถที่จะนำหลักสูตรไปสอนได้ เมื่อยังไม่มีการดัดแปลง ถ้าจะกล่าวรวม ๆ แล้ว การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน หมายถึงการตีความหมาย และการกำหนดรายละเอียดของหลักสูตร สิ่งที่ย่นำหลักสูตรไปใช้จะต้องตีความหมาย ก็คือความมุ่งหมายของหลักสูตร... ส่วนในเรื่องการกำหนดรายละเอียดนั้น ขอยกตัวอย่างดังนี้คือ หลักสูตรกำหนดเนื้อหาไว้ว่า "สภาพแวดล้อมในชุมชนหรือท้องถิ่นที่นักเรียนอาศัย" ผู้นำหลักสูตรไปใช้ต้องกำหนดรายละเอียดเอาเองว่า จะให้นักเรียนใดเรียนเกี่ยวกับเรื่องอะไร ของชุมชนบ้าง เนื้อหาในตัวหลักสูตรไม่อาจกำหนดลงไปได้อย่างชัดเจนเพราะผู้สร้างหลักสูตรไม่อาจประมวลรายละเอียดของสภาพชุมชนทุกแห่งลงไปในหลักสูตรระดับชาติได้

การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนนี้ จะออกมาในรูปของเอกสารหลักสูตรที่เราเรียกทั่ว ๆ ไปว่า ประมวลการสอนหรือโครงการสอน เอกสารทั้งสองนี้ จะช่วยขยายความของหลักสูตรให้กระจ่างมากขึ้นตามลำดับ และเมื่อครูจะลงมือทำการสอนจริงนั้น อาจต้องทำบันทึกการสอนอีกด้วย เพื่อให้เห็นแนวทางการ

สอนออกมาเป็นรายชั่วโมง แต่ในบางกรณีที่โครงการสอนมีรายละเอียดพอ
ครูอาจใช้โครงการสอนเป็นเอกสารนำไปสอนแต่ละครั้งก็ได้

2. การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ เพื่อการใช้หลักสูตร

การใช้หลักสูตรจะสัมฤทธิ์ผลตามความมุ่งหมายได้นั้น จำเป็นต้องมีปัจจัยหลาย ๆ
ด้านมาเสริม ทั้งนี้เพราะการนำหลักสูตรไปปฏิบัติที่โรงเรียน
ผู้บริหารควรสำรวจปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ของโรงเรียนว่าเหมาะสมกับการ
นำหลักสูตรมาปฏิบัติหรือไม่ ผู้บริหารต้องคำนึงถึงขนาดของโรงเรียน และ
จำนวนนักเรียน ห้องสมุด วัสดุอุปกรณ์การสอนต่าง ๆ ของมีให้พร้อม
การจัดตารางสอน การจัดการเรียนการสอน, ประมวลการสอน โครงการสอน
แบบเรียน ฯลฯ เหล่านี้เป็นปัจจัยที่จะส่งเสริมหรือสกัดกั้นการปฏิบัติงานของ
ครูตามที่หลักสูตรได้กำหนดไว้

3. การสอนของครู

ครูเป็นตัวจักรที่สำคัญที่สุดของการนำหลักสูตรไปใช้ การเอาใจใส่ต่อการสอน
ให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตร การเลือกวิธีสอนที่เหมาะสม ฯลฯ
เหล่านี้เป็นปัจจัยที่จะชี้ชะตาของหลักสูตรทั้งสิ้น ผู้บริหารมีหน้าที่คอยให้ความรู้
ให้ความสะดวก ให้ความแนะนำ และให้กำลังใจแก่ครู เพื่อให้การสอนของครู
และการเรียนของเด็กบังเกิดผลตามความมุ่งหมายของหลักสูตร บทบาทของผู้
บริหารในการนำหลักสูตรไปใช้นั้น แท้ที่จริงคือการบริหารงานด้านวิชาการนั้น
เอง

ดิลก บุญเรืองรอด (2521 : 44-51) ได้กล่าวถึงการนำหลักสูตรไปใช้
ให้มีคุณภาพ เป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ ๆ เหมือนกับ สุมิตร คุณานุกร คือ เริ่มต้นด้วยการ
ศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งแล้ววางแผนการใช้หลักสูตรและการบริหารการสอน
แต่ ดิลก บุญเรืองรอด ได้แบ่งย่อยลงไปเป็น 12 ขั้นตอน คือ

1. การทำความเข้าใจหลักสูตรโดยทั่วไป ซึ่งครูจะต้องศึกษาหลักสูตรทั้ง
ฉบับ ไม่ใช่ศึกษาเฉพาะวิชาที่รับผิดชอบ
2. การวิเคราะห์หลักสูตร โดยการวิเคราะห์ความมุ่งหมายกับเนื้อหา
3. การพิจารณากิจกรรมเพื่อสร้างบรรยากาศ
4. การจัดโปรแกรมการสอน ซึ่งจะต้องประกอบไปด้วย งานบุคคล
อุปกรณ์ อาคารสถานที่ ผู้เรียน และเวลา

5. การจัดทำรายงาน ซึ่งรวมทั้งงานที่ต้องทำเป็นกลุ่มและตารางงานสอน
6. การวางแผนการสอนส่วนบุคคล
7. การวางแผนการสอนร่วมกัน ชั้นนี้เป็นชั้นสำคัญมาก เพราะจะทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างวิชาอันจะส่งผลไปยังผู้เรียน ทำให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตจริง

8. การศึกษาความพร้อมของผู้เรียน
9. การสอน
10. การประชุมประสานงานการสอนทุกสัปดาห์
11. การประเมินผล
12. การปรับปรุงการเรียนการสอน

สงค อุทรานันท์ (2524 : 4) ให้ความเห็นเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ ว่า การนำหลักสูตรไปใช้เป็นขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอนในห้องเรียน ซึ่งเกี่ยวกับการจัดเอกสารประกอบหลักสูตร การเตรียมบุคลากร การบริหารและบริการ หลักสูตร และการนิเทศการใช้หลักสูตร

วิชย วงษ์ใหญ่ (2523 : 184-191) ได้กล่าวถึง การวางแผนเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรว่า ในการนำหลักสูตรไปใช้ให้บรรลุเป้าหมาย ครูใหญ่จะต้องดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้คือ การเตรียมวางแผนงานเพื่อการใช้หลักสูตรใหม่ การเตรียมจัดการอบรมครูเพื่อใช้หลักสูตรใหม่ การจัดครูเข้าสอน การจัดทำรายงาน การจัดบริการวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียน การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร การจัดสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ และการเลือกสรรโครงการ กิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดโครงการประเมินผล การใช้หลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตร ซึ่งมีรายละเอียดในหัวข้อดังกล่าว ดังนี้คือ

1. การเตรียมวางแผนงานเพื่อการใช้หลักสูตรใหม่

ครูหรือผู้บริหาร จะต้องวิเคราะห์หลักสูตรว่า จุดมุ่งหมายของการพัฒนาหลักสูตรและการสอนครั้งนี้ มีเป้าประสงค์ที่แท้จริงคืออะไร และสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนและชุมชนเพียงไร การนำหลักสูตรมาปรับใช้ที่นั่นทางโรงเรียน มีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างไร วัสดุประกอบหลักสูตรและแหล่งข้อมูลต่าง ๆ

จะจัดหาได้อย่างไร และโดยวิธีใด งบประมาณ อาคารสถานที่พอเพียงหรือไม่ การเตรียมบุคลากรเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร จะทำโดยวิธีใด จึงจะให้เข้าใจ หลักสูตรอย่างแท้จริง การนำหลักสูตรไปใช้ แนวทางหลักสูตรจะพัฒนาขึ้นมา คีเลิศเพียงใด ถ้าการใช้หลักสูตรขาดความเข้าใจและความไม่พร้อม การพัฒนาหลักสูตรไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้ อาจจะไม่ประสบความสำเร็จโดยยาก

2. การจัดเตรียมอบรบครูเพื่อใช้หลักสูตรใหม่

ควรจัดอบรมในรูปของการประชุมเชิงปฏิบัติการ ให้ครูได้ศึกษาวิเคราะห์ถึง ปัญหาของหลักสูตร และจะนำไปปรับใช้ได้อย่างไร โดยการสร้างกำหนดการสอน ประมวลการสอน การเลือก และจัดประสบการณ์การเรียนรู้

3. การจัดครูเข้าสอน

การจัดครูเข้าสอน ควรคำนึงถึงการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยยึดจุด มุ่งหมายของหลักสูตรเป็นหลัก พยายามจัดประสบการณ์ให้ครบถ้วนตามจุดมุ่ง หมายของหลักสูตรเป็นสำคัญ

4. การจัดตารางสอน

หลักของการจัดตารางสอนจะต้องคำนึงถึง การเรียนรู้วิชาต่าง ๆ ไม่ควรใช้ เวลาเท่า ๆ กัน ระวังความยากง่ายของการเรียนรู้ก็ย่อมแตกต่างกัน นอก จากนี้ช่วงการ เรียนรู้จะต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมพัฒนาการ ของผู้เรียน และเหมาะสม กับความสามารถของผู้เรียน การใช้อาคารสถานที่ ห้องเรียน โรงฝึกงาน ห้องทดลอง จะต้องมีการใช้ตลอดเวลา จึงจะถือว่าการใช้อาคารสถานที่เป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพ

5. การจัดบริการวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียน

การจัดทำแผนการสอน คู่มือครู เอกสาร และสื่อการเรียน เป็นสิ่งสำคัญที่จะ ต้องจัดทำ แผนการสอนจะช่วยให้ครูเห็นแนวทางชัดเจนยิ่งขึ้นว่าจะสอนอย่างไร จะเลือกกิจกรรมและประสบการณ์อย่างไร การจัดทำสื่อการเรียนอาจจะรวม กันทำ เป็นการประหยัดแรงงานและงบประมาณ ที่สำคัญที่สุด ผู้เรียนได้เรียนรู้ ตามความสามารถ ความถนัด ความสนใจของผู้เรียน และตรงกับความต้องการ ของชุมชน

6. การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร

การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร เป็นสิ่งที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจในพฤติกรรม ที่จะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม การใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องช่วยประชาสัมพันธ์หลักสูตร เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ จะช่วยได้มาก

7. การจักสภาวแวดล้อมและการเลือกสรรโครงการกิจกรรมเสริมหลักสูตร การจักสภาวแวดล้อมที่เชื่ออำนวยความสะดวกการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญและจะคงคำนึงถึง เพราะการเรียนรู้ของเด็กไม่ใ้เกิดขึ้นอยุ่เฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น สภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน ก็จะเป็นส่วนช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ การบริการ คำนวณวิชาการแก่ครู ก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยในการพัฒนาหลักสูตรให้เป็นไปได้อย่าง มีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจจะจัดทำโดยส่งไปศึกษาชมรมระยะสั้นในเรื่องที่กำลังปฏิบัติ อยู่ เพื่อเสริมความเข้าใจใหม่ทัศนคติอันกว้างขวางขึ้น การไปรวมประชุม สัมมนา การไปศึกษาคูณ การเชิญวิทยากรมาสาธิต การส่งเสริมผู้ที่มีความ ชำนาญเฉพาะด้านที่แตกต่างกันได้มีโอกาสเผยแพร่ความรู้ซึ่งกันและกัน เป็นต้น

8. การจักโครงการประเมินผลการใช้หลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตร จะต้องกระทำเป็นขั้นตอน ถ้าจุดมุ่งหมายของหลักสูตรกำหนดไว้อย่างชัดเจน การประเมินผลเพื่อปรับปรุงก็จะทำไ้ง่ายดายและตรงจุดว่าการปรับปรุงควร จะเริ่ม ที่จุดใดบ้าง

ความสำคัญของการสอนวิชาคหกรรมศาสตร์

ประยงค์ จินดาวงศ์ (2520 : 2-7) ได้กล่าวว่าจุดสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาปัจจุบันคือ การพัฒนาหลักสูตรวิชาคหกรรมศาสตร์ในทุก ๆ ระดับ ยกตัวอย่าง หลักสูตรประถมศึกษาปัจจุบันได้บรรจุวิชาคหกรรมศาสตร์ในชั้นประถมศึกษา ตั้งแต่ระดับปีที่ 1-6 โดยยึดหลักการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคมเป็นหลัก นอกจากนั้นในระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา การฝึกหัดครู และการศึกษาระดับอุดมศึกษา ได้ให้ความสนใจและเห็นความสำคัญของวิชา คหกรรมศาสตร์ โดยจัดให้เป็นวิชาบังคับ และวิชาเลือก และจัดให้เป็นวิชาเอกถึงขั้นปริญญาตรีทางวิชาคหกรรมศาสตร์แล้ว การจักหลักสูตรวิชาคหกรรมศาสตร์ที่ดีและสนองเป้าหมายของสังคมในปัจจุบัน จะต้อง สอดคล้องกันทุกระดับตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับมหาวิทยาลัย เพราะทุกคนยอมรับแล้วว่า วิชาคหกรรมศาสตร์เป็นวิชาพื้นฐานในการดำเนินชีวิตที่สามารถจะนำเอาวิชา ต่าง ๆ เข้ามาถือปฏิบัติให้ไ้ได้ผลจริง ๆ ในชีวิตประจำวันของผู้เรียนทุกคน

บุวดี กาญจนันธุ์ (2520 : 11-12) ได้กล่าวถึงการจักการศึกษาในด้าน คหกรรมศาสตร์ของประเทศฟินแลนด์ว่า วิชาคหกรรมศาสตร์ของประเทศฟินแลนด์ มีหลาย ระดับ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ถึงมหาวิทยาลัย แต่ละระดับวางวัตถุประสงค์ไว้อย่าง

ชัดเจน การวิจัยทางคหกรรมศาสตร์มีความหมายต่อการศึกษาทุกระดับ และได้สอดแทรก
เข้าไปในหลักสูตรการศึกษาทั่วไปด้วย

เฟลค (Fleck 1968 : 17) ศาสตราจารย์ผู้บรรยายวิชาคหกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา กล่าวไว้ว่า "ปัญหา looming ของการสอนวิชาคห-
กรรมศาสตร์ปัจจุบัน คือ การจัดระบบการสอนของการศึกษาทุก ๆ ระดับให้สอดคล้องกัน"

เรืองอุไร ศรีนิลทา (2520 : 18-19) ได้ให้ข้อคิดว่า การสอนคหกรรม
ศาสตร์ควรใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชน (mass media) ให้มาก ๆ ครูคหกรรมศาสตร์
ควรฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ ภาพยนตร์ อ่านหนังสือพิมพ์ วารสาร และเอกสารต่าง ๆ
อย่างกว้างขวางเป็นประจำ เพื่อให้ทราบถึงปัญหาของชุมชน สังคม แนวทางแก้ปัญหา
 ตลอดจนความก้าวหน้าในวิชาการของสายอาชีพตน ทั้งนี้เพื่อให้บังเกิดผลโดยตรงกับนักเรียน
ในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในชีวิตประจำวันของเขานั่นเอง และเพื่อปรับปรุงหลักสูตรให้
สอดคล้องกับข้อมูลเหล่านั้น และทันสมัยอยู่เสมอ นอกจากนี้การสอนคหกรรมศาสตร์น่าจะ
เน้นหนักถึงกิจกรรมของนักเรียนให้มากกว่าปกติ ในแผนการสอนของครูส่วนที่เป็นกิจกรรม
นั้นหากเป็นไปได้ควรระบุกิจกรรมของนักเรียนให้ชัดเจน ซึ่งในประเทศไทยเรายังไม่
ค่อยได้ทำกัน ส่วนใหญ่จะบรรจุกิจกรรมเฉพาะของครูซึ่งครูรู้อยู่แล้ว หรืออย่างก็
เป็นกิจกรรมของครูและนักเรียนร่วมกัน ในสหรัฐอเมริกาขณะนี้เขาไม่บรรจุกิจกรรมของ
ครูลงไป ในแผนการสอนแล้ว มีแต่กิจกรรมของนักเรียนเท่านั้น ซึ่งก็เป็นเรื่องที่น่าคิดและ
น่าจะเป็นไปได้ในบ้านเมืองเราในอนาคต

วัฒนา ประทุมสินธุ์ (2516 : 56) ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนวิชา
คหกรรมศาสตร์ในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ดังนี้

เท่าที่ดูผ่านมาและแม้ในขณะนี้คนส่วนใหญ่ก็ยังเข้าใจว่าวิชาคหกรรมศาสตร์ คือ
วิชาเกี่ยวกับการทำอาหารและทักเย็บ ซึ่งอาจจะเรียนใคร่ควยตนเอง หรือ
สั่งสอนกันในครอบครัวได้ แต่ความจริงวิชาคหกรรมศาสตร์มีขอบข่ายกว้าง
ขวางกว่าเรื่องอาหารและเสื้อผ้ามาก เป็นประโยชน์แก่การดำรงชีวิตอยู่อย่างยัง
สำหรับคนทุกชั้น ทุกวัย และทุกเพศ จัดเป็นวิทยาศาสตร์แขนงหนึ่ง ซึ่งได้มีการ
ศึกษาค้นคว้ากันมาอย่างมากมาย สมควรที่ทุกคนจะให้ความสนใจและหาความรู้จาก
วิชาเหล่านี้ เพื่อไปช่วยปรับปรุงเศรษฐกิจและการดำเนินชีวิตของครอบครัวให้
ดีขึ้น ปัญหาทางสังคมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบันจะลดน้อยลง สังคมและประเทศ
ชาติก็จะพลอยเจริญขึ้นโดยปริยาย

นอกจากนั้น วัฒนา ประทุมสินธุ์ (2516 : 66-67) ยังได้กล่าวอีกว่า เพื่อให้คนทั่วไปเห็นความสำคัญและได้รับประโยชน์จากวิชาคหกรรมศาสตร์มากขึ้น ผู้ที่รับผิดชอบทางค่านี้นี้จึงได้พยายามปรับปรุงการศึกษาวิชาคหกรรมศาสตร์ด้วยการ

1. ปรับปรุงหลักสูตรในทุกระดับ คือ แทนที่จะเปิดสอนเฉพาะวิชาอาหารและการฝีมือ มีการเพิ่มวิชาโภชนาการ พัฒนาการครอบครัวและเด็ก การครองเรือน ฯลฯ เข้าในหลักสูตรประถมและมัธยมศึกษาด้วย ส่วนใหญ่ระดับอุดมศึกษาก็มีการเปิดสอนวิชาคหกรรมศาสตร์มากขึ้น โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา ส่วนยุโรปและเอเชียซึ่งเคยถือว่าวิชานี้เป็นวิชาระดับอาชีพชั้นสูงเท่านั้น ก็เริ่มเปิดสอนถึงชั้นอุดมศึกษามากขึ้น
2. พยายามเปลี่ยนทัศนคติของคนทั่วไปให้เข้าใจเสียใหม่ว่า วิชาคหกรรมศาสตร์เป็นวิชาที่ให้ประโยชน์แก่ทุกคนและทุกเพศ ไม่ใช่วิชาสำหรับผู้หญิงเท่านั้น

ปัจจุบันแนวโน้มในการศึกษาวิชาคหกรรมศาสตร์เป็นไปด้วยดี เพราะเริ่มด้วยการสร้างทัศนคติที่ดีและถูกต้องต่อวิชานี้ให้แก่ประชาชน ทำให้ได้ผู้ที่มีความรู้ในด้านต่าง ๆ เข้ามาเป็นกำลังในวิชานี้มากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็ส่งเสริมวิชาการค่านี้นี้ให้เป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้น มีเหตุมีผลเมื่อเรียนและนำไปปฏิบัติก็เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนและผู้ปฏิบัติจริง ๆ แล้วยังสามารถยึดเป็นอาชีพหลักได้อีกด้วย เช่น อุตสาหกรรมอาหาร เสื้อผ้า ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่จำเป็นสำหรับทุกประเทศ

ในปัจจุบันเรามีปัญหาครอบครัวและสังคมมาก เศรษฐกิจตกต่ำ ปัญหาขาดแคลนอาหาร โรคภัยไข้เจ็บ เช่น ปัญหาการแก่งแย่งที่อยู่อาศัยกัน และปัญหาเยาวชน ซึ่งถ้าแต่ละครอบครัวได้นำความรู้ทางวิชาคหกรรมศาสตร์ไปใช้ให้เต็มที่ แต่ละครอบครัวก็จะสามารถแก้ปัญหานั้นได้ไม่มากนักน้อย เช่น เมื่อคนรู้จักเลือกบริโภคอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ การเจ็บป่วยก็จะน้อยลง ประเทศก็จะมีพลเมืองที่แข็งแรงสมบูรณ์ ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การรู้จักถนอมอาหารและปรุงแต่งอาหารอย่างถูกวิธี รวมทั้งการรู้จักจำกัดขนาดของครอบครัวให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ของตน จะช่วยลดการขาดแคลนอาหารลงได้อย่างมาก ปัญหาพลเมืองล้นประเทศก็ไม่มีการครองเรือนที่ถูกต้องช่วยให้ชีวิตดำเนินไปอย่างราบรื่น คนในครอบครัวมีความสุข ไม่มีปัญหาครอบครัวแตกแยก ปัญหาลูกซัดพ่อแม่ และปัญหาวัยรุ่น การรู้จักใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ของครอบครัวให้เกิดประโยชน์

จะช่วยให้เศรษฐกิจของแต่ละครอบครัวดีขึ้นได้อย่างมาก คนจะอยู่ได้อย่างเป็นสุข
 ถ้าทุกประเทศในโลกมีการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์ให้กว้างขวางกว่าที่เป็นอยู่
 ในปัจจุบัน ทุกประเทศจะเจริญขึ้นได้ทันทีที่เป็นวิธีพัฒนาประเทศอย่างประหยัดที่สุดและจะ
 ได้ผลเร็วและถาวรที่สุดด้วย เพราะมีการแก้ปัญหาที่ถูกต้อง คือ ในแต่ละครอบครัว

จากข้อคิดเห็นของนักการศึกษาเศรษฐศาสตร์ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จะเห็น
 ได้ว่า วิชาเศรษฐศาสตร์จัดเป็นวิชาที่มีความสำคัญซึ่งได้จัดสอนในทุกระดับของการศึกษา
 ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา จนถึงระดับอุดมศึกษา ทั้งนี้เพราะเป็นวิชาพื้นฐานที่จำเป็นในการ
 ดำเนินชีวิต ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ตลอดจนช่วยแก้ปัญหาของครอบ
 ครัว ชุมชนและสังคมได้ ดังนั้นการที่ผู้เรียนสามารถนำวิชาเศรษฐศาสตร์ไปใช้ประโยชน์ในชีวิต
 ประจำวันได้มากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของการนำหลักสูตรไปใช้ โดย
 เจาะการจัดการเรียนการสอนที่สามารถสนองต่อจุดมุ่งหมายของการศึกษา และความต้องการ
 การของท้องถิ่นหรือชุมชนนั้น ๆ

กิจกรรมการเรียนการสอน

ความหมายของการสอน

กูด (Carter V. Good 1973 : 127) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการ
 สอนไว้เป็น 2 นัย คือ

1. การสอน หมายถึง การกระทำซึ่งเป็นการอบรมสั่งสอนนักเรียนตามสถาน
 ศึกษาโดยทั่วไป
2. การสอน หมายถึง การจัดสภาพการณ์ สถานการณ์ หรือกิจกรรมเพื่อช่วย
 ให้นักเรียนหรือผู้เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเกิดการ เรียนรู้โดยง่าย

อาร์ สัมทวิ (2512 : 144) ได้ให้ความหมายของการสอนไว้ว่า
 การสอนคือ ประมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้ยหนึ่งจัดทำขึ้น เพื่อให้เกิด
 การเปลี่ยนแปลงหรือการเรียนรู้ใหม่กับอีกฝ่ายหนึ่ง การสอนเป็นการกระทำที่
 รู้สึกตัว มีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง แต่ถ้าวิธีสอนยังไม่
 เหมาะสม ก็อาจจะไม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเลยก็ได้

จากที่กล่าวมานั้นพอสรุปได้ว่า การสอน หมายถึง การกระทำใด ๆ ก็ตาม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในแนวทางที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

ในการจัดการเรียนการสอนที่จะให้เกิดประสิทธิภาพนั้น จำเป็นจะต้องอาศัย วิธีสอนหรือกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม สันต์ ชรรณบำรุง (2525 : 162) กล่าวว่า วิธีการสอนหรือกิจกรรมการเรียนการสอน คือ พฤติกรรมร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียนจัดทำขึ้นเพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้ และประสบการณ์ตามความมุ่งหมายของการสอน

วิธีสอนมีอยู่มากมายหลายวิธี แต่ละวิธีย่อมเหมาะสมกับเนื้อหาวิชามากน้อยไม่เหมือนกัน ครูจำเป็นต้องมีความสามารถในการพิจารณาวิธีสอนแบบต่าง ๆ ที่จะนำไปใช้ให้เหมาะสมกับวิชาที่สอนหรือเหมาะสมกับผู้เรียน การเรียนการสอนจึงจะเกิดประสิทธิภาพสูง จำรัส น้อยแสงศรี (2520 : 79-81) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการที่จะเลือกใช้วิธีสอนแบบใดให้เหมาะสมนั้นควรขึ้นอยู่กับลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

1. ความมุ่งหมายของบทเรียน
2. ลักษณะของบทเรียน
3. ชรรถชาติของวิชา
4. ชรรถชาติของการพัฒนาผู้เรียน
5. ความรู้อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา
6. ความเปลี่ยนแปลงของสังคม

ปกติ สตี. วีรภักดิ์ (2518 : 26-28) ได้เสนอแนะว่า การเลือกวิธีสอนนั้น ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมในการใช้สอนและให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการสอน วิธีสอนเหล่านี้ได้แก่

1. วิธีสอนแบบบรรยาย (lecture) เป็นการสอนแบบอธิบายข้อความหรือเรื่องราวต่าง ๆ ผู้เรียนมีหน้าที่แค่ฟังคำบรรยาย และจดบันทึกคำบรรยายเหล่านั้น
2. วิธีสอนแบบอภิปราย (discussion) เป็นการสอนแบบแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่างครูกับนักเรียน และนักเรียนกับนักเรียน โดยมีครูเป็นผู้ประสานงานที่จะตัดสินในปัญหานั้น ๆ

3. วิธีสอนแบบการปฏิบัติ (drill and practice) เป็นการสอนที่มีจุดมุ่งหมายจะเน้นการพัฒนาทักษะ ครูมีหน้าที่อธิบายและสาธิตทักษะที่จะฝึกและความคุมการฝึกให้คำแนะนำแก้ไข นักเรียนจะมีส่วนร่วมด้วยตลอดเวลา
4. วิธีสอนแบบแบ่งกลุ่มคนคว่ำ (grouping or committee works) เป็นการสอนแบบแบ่งชั้นเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามความถนัดของเด็ก และให้ไปศึกษาค้นคว้าหรือปฏิบัติกิจกรรมแล้วนำมาเสนอต่อชั้น อาจจะเป็นวิธีเสนอแบบปากเปล่าหรือรายงานข้อเขียนก็ได้
5. วิธีสอนแบบปฏิบัติการในห้องทดลอง (experimentations) เป็นการสอนแบบที่นักเรียนได้ปฏิบัติทดลองด้วยตนเอง โดยมีครูคอยให้คำแนะนำช่วยเหลือ
6. วิธีสอนแบบสาธิต (demonstration) หมายถึง การสาธิตแสดงวิธีการให้นักเรียนดู ถึงแม้ว่านักเรียนจะไม่มีโอกาสทดลองด้วยตนเอง แต่ก็มีโอกาสได้เห็นการทดลองว่าทำอย่างไร จะเกิดผลอย่างไร
7. วิธีสอนแบบแก้ปัญหา (problem solving) เป็นการสอนที่มุ่งให้นักเรียนค้นคว้าด้วยตนเอง รู้จักสาเหตุของปัญหาและวินิจฉัยปัญหา โดยมีครูคอยแนะนำหรือวางแผนงานค้นคว้ามกับนักเรียน
8. วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน (inquiry) เป็นการสอนแบบที่ครูพยายามให้นักเรียนได้ค้นพบคำตอบต่าง ๆ จากคำถามที่ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนสังเกต คิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผล
9. วิธีสอนแบบใช้สื่อทัศนวัสดุ (audio - visual) เป็นวิธีให้ความรู้โดยใช้สื่อทัศนอุปกรณ์ต่าง ๆ เข้าช่วย เช่น ภาพยนตร์ โทรทัศน์ เครื่องบันทึกเสียง รูปภาพ ฯลฯ
10. วิธีสอนแบบไปศึกษานอกสถานที่ (field trip) เป็นวิธีสอนแบบให้นักเรียนเรียนรู้จากสภาพจริง ๆ มีการวางแผนและวางจุดมุ่งหมายว่าจะไปศึกษาอะไรล่วงหน้าเสมอ
11. วิธีสอนแบบการแสดงบทบาทสมมุติ (role playing) เป็นวิธีสอนที่ให้นักเรียนได้สวมบทบาทในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อที่จะให้นักเรียนได้รู้สึกและเข้าใจเหตุการณ์ได้ด้วยตนเอง

12. การสอนโดยจุดประสงค์ (teaching by objective) เป็นรูปแบบการสอนที่ใหม่และมีแนวโน้มว่าจะได้ผลดีที่สุดในปัจจุบัน เพราะการสอนนอกจากจะยึดจุดประสงค์แล้ว ยังมีจิตวิทยาของการเรียนรู้อีกด้วย สิ่งสำคัญในเรื่องการสอนโดยจุดประสงค์อาจมีหลายอย่าง แต่สิ่งที่เราต้องเข้าใจมี 2 อย่าง คือ

- ก. จุดประสงค์การเรียนรู้
- ข. วิธีการที่จะก่อให้เกิดผลตามจุดประสงค์นั้น

ซึ่งถ้าเราสามารถกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ และสามารถหาวิธีการที่จะก่อให้เกิดผลตามจุดประสงค์ได้ เราก็จะสามารถสอนตามจุดประสงค์ได้ จึงเชื่อว่าจะเป็นวิธีที่รับประกันผลงานเป็นอย่างดี (ประกาศ แสงเพชร 2524 : 1)

วิธีสอนที่จะใช้ในการสอนวิชาชีพ

สำหรับวิธีสอนที่จะนำไปใช้ในการสอนวิชาชีพนั้น ย่อมมีความแตกต่างจากวิชาสามัญอื่น ๆ จำเป็นที่ผู้สอนจะต้องศึกษาวิธีสอนแบบต่าง ๆ ให้เข้าใจองแท้ เพื่อที่จะให้การเรียนการสอนวิชาชีพได้ผลตามจุดมุ่งหมายในการสอนที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้สอนควรจะใช้วิธีสอนหลาย ๆ แบบ หรือจะเลือกแบบใดแบบหนึ่งก็ได้ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมในการใช้สอน และให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการสอนเป็นสำคัญ สำหรับวิธีสอนที่ใช้ในการสอนวิชาชีพนั้นได้มีนักการศึกษาเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

สุทธิ ประจงศักดิ์ (2524 : 97) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการสอนวิชาอุตสาหกรรมศิลป์ (ซึ่งจัดเป็นวิชาพื้นฐานอาชีพสาขาหนึ่ง) จะต้องเป็นการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้มีการปฏิบัติงานมากกว่าวิชาอื่น และโดยลักษณะเนื้อหาของวิชาอุตสาหกรรมศิลป์นั้น ความรู้ ความสามารถ ความเข้าใจ ทักษะของผู้เรียนขึ้นอยู่กับการฝึกทักษะ การทดลอง และปฏิบัติงานในห้องปฏิบัติงาน วิธีสอนที่นิยมใช้มีดังนี้

1. การสอนแบบบรรยาย (lecture method)
2. การสอนแบบสาธิต (demonstration method)
3. การสอนแบบกำหนดงาน (project method)
4. การสอนด้วยแบบพิมพ์ (instruction method)

ปรีชา ชาคีมาลากร (2524 : 54-55) ได้เสนอว่าวิธีสอนที่ผู้บริหารเห็นว่าเหมาะสมกับวิชาอุตสาหกรรมศิลป์ ซึ่งเป็นวิชาพื้นฐานอาชีพเรียงตามลำดับ ดังนี้

1. วิธีสอนแบบสาธิต
2. วิธีสอนแบบโครงการ
3. วิธีสอนแบบแก้ปัญหา
4. วิธีสอนแบบใช้ใบช่วยสอน
5. วิธีสอนแบบใช้สถานการณ์จำลอง
6. วิธีสอนแบบค้นคว้า
7. วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน
8. วิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมุติ
9. วิธีสอนแบบการอภิปราย
10. วิธีสอนแบบการประชุม

สิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การสอนบรรลุจุดมุ่งหมายอีกประการหนึ่งคือ สื่อการเรียนการสอน ซึ่งมีความสำคัญต่อการจัดกระบวนการเรียนการสอน

ความหมายของสื่อการเรียนการสอน

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2523 : 64) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สื่อการเรียนคือ วัสดุอุปกรณ์และวิธีการสอนประกอบ วัสดุ หมายถึง สิ่งสิ้นเปลืองต่าง ๆ เช่น ขอลึกรูปภาพ แผ่นที่ต่าง ๆ อุปกรณ์หมายถึง สิ่งที่คงทนถาวร เช่น กระดานดำ โต๊ะ เก้าอี้ต่าง ๆ ส่วนวิธีการสอนประกอบ หมายถึง วิธีการใช้วัสดุและอุปกรณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ และวิธีสอนประกอบก็ยังหมายรวมไปถึงทัศนศึกษา การทดลองต่าง ๆ ด้วย

ลัดดา สุขปรีดี (2522 : 61) ให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอนว่า หมายถึง ตัวกลางที่ใช้ในกระบวนการเรียนการสอนเพื่อทำให้ครูและนักเรียนเข้าใจในสิ่งที่ถ่ายทอดซึ่งกันและกันได้ผลดีตรงตามจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน

กรมวิชาการ (2521 : 7) ให้ความหมายของสื่อการเรียนไว้ว่า สื่อการเรียน หมายถึง เครื่องมือตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ ที่จะช่วยสนับสนุนให้การเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ สื่อการเรียนยังเป็นสิ่งเร้าความสนใจของผู้เรียนให้เกิด

ความอยากเรียนรู้ทุก ๆ ไป เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจในสิ่งที่เรียนได้อย่างดี และรวดเร็วยิ่งขึ้น

จากแนวคิดดังกล่าว พอสรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง ปัจจัยต่าง ๆ ที่ช่วยส่งเสริม สนับสนุน และอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การใช้สื่อการสอน

หลังจากเลือกกิจกรรมและวิธีสอน จะต้องมีการเลือกและใช้สื่อการสอนที่มีอยู่และที่อาจหาได้ การใช้สื่อและอุปกรณ์ที่เหมาะสมจะเป็นการช่วยการเรียนของนักเรียน และการสอนของครูให้บรรลุจุดมุ่งหมาย ไคฟเฟอร์ (Kieffer 1965 : 9-54) ได้แบ่งอุปกรณ์การสอนไว้ 2 ประเภท คือ

1. วัสดุอุปกรณ์ประเภทที่ไม่ต้องใช้กับเครื่องฉาย (non-projected materials) ได้แก่
 - 1.1 วัสดุอุปกรณ์ประเภทจัดแสดง (illustration materials)
 - 1.2 รูปภาพ สมุดคำศัพท์ภาพ
 - 1.3 แผนภูมิ หุ่นจำลอง
 - 1.4 ลูกโลก และแผนที่
 - 1.5 แผ่นป้ายสาธิต
 - 1.6 กิจกรรมต่าง ๆ
2. วัสดุประเภทที่ต้องใช้เครื่องฉาย (projected materials) และเครื่องมือต่าง ๆ ได้แก่
 - 2.1 เครื่องฉายสไลด์ และสไลด์
 - 2.2 फिल्मสคริป และวัสดุประกอบ
 - 2.3 เครื่องฉายภาพยนตร์
 - 2.4 เครื่องฉายวัสดุทึบแสง
 - 2.5 เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ
 - 2.6 เทป เครื่องเล่นแผ่นเสียง และวัสดุประกอบ

ประเภทของสื่อการเรียนการสอนวิชาชีว

สุทธิ ประจงศักดิ์ (2524 : 139-147) ได้เสนอแนะสื่อการเรียนการสอน
วิชาชีว ดังนี้

1. การเยี่ยมชมโรงงาน
2. เทปบันทึกเสียง
3. ของจริงและของตัวอย่าง
4. หุ่นจำลอง
5. แผนภูมิแสดงกระบวนการทำงาน
6. แผนป้ายต่าง ๆ
7. วัสดุได้เปล่าและวัสดุราคาถูกลง ได้แก่ วัสดุจากท้องถิ่น วัสดุจากหนังสือ

เอกสาร

8. โทรทัศน์เพื่อการศึกษา
9. ภาพยนตร์
10. फिल्मสคริป
11. สไลด์
12. เครื่องฉายข้ามศีรษะ
13. ภาพนิ่ง
14. เครื่องฉายภาพทึบแสง

เมื่อมีสื่อและอุปกรณ์การสอนแล้ว จำเป็นต้องเลือกให้เหมาะสมโดยยึดหลักดัง
ต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2503 : 1-5)

1. ง่ายและสะดวกแก่การนำไปใช้
2. สอดคล้องกับความสนใจ ความต้องการ ประสบการณ์ และระดับชั้น

ของนักเรียน

3. เหมาะสมกับเรื่องที่สอนและทันต่อเหตุการณ์
4. ช่วยเสริมทักษะและความเข้าใจเรื่องที่เรียน เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมาย
5. เนื้อหาถูกต้องตรงกับความเป็นจริง และคุ้มกับเวลาที่ใช้

หลังจากเลือกวิธีสอน อุปกรณ์แล้ว จะต้องกำหนดลำดับขั้นก่อนหลังในการสอนในอันที่จะก้าวไปสู่เป้าหมายจากพื้นฐานเดิม อย่างไรก็ตามในกระบวนการต่าง ๆ ในการสอน จะต้องมี การเตรียมนักเรียนก่อนเรียน มีการตั้งใจ พยายามให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการเรียน มีการฝึกฝนให้นักเรียนรู้ผลการเรียนของตนเอง จะช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายในการสอนอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย

การประเมินผลการสอน

เมื่อผู้เรียนเรียนจบบทเรียนหรือหน่วยการเรียนหนึ่ง ๆ จะมีการประเมินผลว่าการสอนบรรลุเป้าหมายหรือไม่ พินัส หันนาคินทร์ (2513 : 138-139) ได้ให้ความหมายของการประเมินผลการศึกษาว่า มีคำที่ใช้อยู่ 2 คำ คือ คำว่า การวัดผล (measurement) และการประเมินผล (evaluation) ซึ่งทั้ง 2 คำมีความหมายต่างกัน

การวัดผล หมายถึง การเปรียบเทียบผลที่ได้จากการเรียนกับมาตรฐานอันหนึ่งที่ยึดถืออยู่ ส่วนคำว่า การประเมินผล เป็นการกำหนดค่าหรือราคา (value judgement) จากคะแนนที่เราได้รับจากการวัด

การวัดผลวิชาชีพ

ปรีชา ชาคิมาลากร (2524 : 56) ได้เสนอแนวทางเกี่ยวกับการวัดผลวิชาชีพไว้ดังนี้

1. วิเคราะห์หาตัวชี้ (indicators) เพื่อให้ทราบว่า จะต้องการวัดผลทางด้านใดบ้าง โดยการนำจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรมาวิเคราะห์ เพื่อให้ได้ตัวชี้ที่ถูกต้อง
2. วิเคราะห์ตัวชี้แต่ละตัวออกเป็นข้อย่อย ๆ เพื่อสะดวกในการวัดผลแต่ละ ข้อย่อย
3. กำหนดแนวทางในการวัดผลในแต่ละตัวชี้หรือแต่ละ ข้อย่อย ซึ่งมีแนวทางในการวัดผลได้ดังนี้

3.1 ทักษะขั้นพื้นฐานในงานอาชีพ มีแนวทางในการวัดผลดังนี้

(1) วัดผลคุณภาพของงานกำหนด (projects) ที่กำหนดให้นักเรียนทำ โดยควรจะวัดตลอดขั้นตอนของการทำงานชิ้นนั้น ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงขั้นสำเร็จ

(2) วัดโดยการสอบถามปฏิบัติ ซึ่งควรจะสอบถามหลาย ๆ ครั้ง เพื่อความเที่ยงตรงแน่นอนในการวัดผล

3.2 การวางแผนในการทำงาน มีแนวทางในการวัดผลดังนี้

(1) สร้างตารางวัดผลและให้คะแนนโดยการสังเกตของครู

(2) วัดผลจากโครงการหรือแผนการทำงานของนักเรียน

3.3 ความรู้เทคนิคและความรู้สัมพันธ์ มีแนววัดผลดังนี้

(1) สอบสัมภาษณ์

(2) การเข้าเรียน

(3) การสอบย่อยตลอดภาคเรียน

(4) สอบปลายภาค

3.4 นิสัยในการทำงาน วัดผลโดยการสร้างตารางวัดผล และให้คะแนนจากการสังเกตของครู

3.5 เจตคติที่ดีต่อการทำงาน มีแนวทางในการวัดผลดังนี้

(1) สร้างตารางวัดผล และวัดผลโดยการให้คะแนนจากการสังเกตของครู

(2) ให้คะแนนจากการค้นคว้าและรายงานเกี่ยวกับงานที่ทำ

ในการวัดผลการเรียนการสอน มีเทคนิคที่จะใช้มากมาย ผู้ใช้ต้องเลือกพิจารณาและนำไปใช้ให้เหมาะสม โดยยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก แต่อย่างไรก็ตามการแสดงพฤติกรรมอันได้แก่ การปฏิบัติจริง ย่อมเป็นสิ่งที่สำคัญเช่นกัน ทั้งนี้เพราะในกระบวนการการประเมินผลที่สำคัญคือ การยอมรับพฤติกรรมที่แสดงออก และวิธีการประเมินผลที่ใช้เป็นสำคัญ

สิ่งที่ได้กล่าวแล้วในการนำหลักสูตรไปใช้ให้บังเกิดประสิทธิผลนั้น จะต้องอาศัยประสิทธิภาพของการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ

ภายในโรงเรียนให้เหมาะสมตลอดจนเข้าสู่กระบวนการสอนจริงภายในห้องเรียน ซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมหลัก ถ้ากิจกรรมช่วงหนึ่งช่วงใดบกพร่องขึ้นย่อมนำความว่า การนำหลักสูตรไปใช้ไม่เกิดประสิทธิผลที่สมบูรณ์ จำเป็นต้องมีการปรับปรุงแก้ไข

จากรายงานของ ยูเนสโก (UNESCO 1978 : 65) เกี่ยวกับการสัมมนาของกลุ่มประเทศในเอเชีย คือ ออสเตรเลีย บังคลาเทศ อินเดีย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และศรีลังกา เรื่อง Strategies and Procedures in Developing and Implementing Curriculum เมื่อเดือนสิงหาคม 2520 ณ ประเทศเกาหลี ได้กล่าวถึงการประสบความสำเร็จในการนำหลักสูตรไปใช้ว่า ต้องกระทำดังนี้ คือ

1. การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของหลักสูตรใหม่ให้สอดคล้องกับความสนใจของแต่ละท้องถิ่นให้มากที่สุด
2. จัดสรรหน่วยบริหารงานและงบประมาณ
3. ผลิตเอกสารประกอบหลักสูตรชนิดต่าง ๆ ล่วงหน้าและให้มีจำนวนเพียงพอ
4. ฝึกอบรมครูและวิทยากร เพื่อไปอบรมครูเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรใหม่ในท้องถิ่นต่าง ๆ
5. แจกจ่ายเอกสารหลักสูตรไปตามท้องถิ่นต่าง ๆ
6. ติดตามผลการใช้หลักสูตรอย่างใกล้ชิด

บทบาทของบุคลากรในการใช้หลักสูตร

สงัด อุทรานันท์ (2527 : 273-275) ได้กล่าวถึงบทบาทของบุคลากรต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ดังนี้คือ

1. นักวิชาการ มีบทบาทในการส่งเสริมการใช้หลักสูตร ดังนี้
 - (1) ช่วยพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรและดำเนินการเรียนการสอนตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร
 - (2) ทำการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรในหน่วยงานที่ใช้หลักสูตร
 - (3) ให้การสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินการใช้หลักสูตร โดยการให้บริการวัสดุหลักสูตร และให้กำลังใจแก่ผู้นำหลักสูตรไปใช้

2. ผู้บริหาร ควรมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้หลักสูตรดังนี้
 - (1) ทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร
 - (2) ให้บริการวัสดุหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ
 - (3) ดำเนินการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร
 - (4) กระตุ้นและส่งเสริมครูในการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้อง เช่น จัดอบรม หรือจัดประชุมสัมมนา
 - (5) ให้กำลังใจและบำรุงขวัญ
3. หัวหน้าหมวดวิชาหรือหัวหน้าสาขาวิชา ควรจะดำเนินการส่งเสริมการใช้หลักสูตร ดังนี้
 - (1) ศึกษารายละเอียดและทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่ตนรับผิดชอบอย่างซื่อสัตย์
 - (2) ช่วยวางแผนและจัดทำแผนการเรียนการสอน
 - (3) จัดหาวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน
 - (4) ดำเนินการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรที่อยู่ในความรับผิดชอบ
4. ครูซึ่งเป็นผู้ใช้หลักสูตรโดยตรง มีส่วนที่จะช่วยสนับสนุนการใช้หลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้
 - (1) ศึกษาหลักสูตรเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่ตนใช้อย่างซื่อสัตย์
 - (2) ปรับปรุงหลักสูตรที่ใช้อยู่ให้มีความเหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
 - (3) สอนให้ถูกต้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรที่ใช้อยู่
 - (4) พยายามคิดค้นหาวิธีการที่เหมาะสมหรือวิธีการที่มีประสิทธิภาพสำหรับการใช้หลักสูตรที่ตนเองเป็นผู้ใช้
5. บุคลากรอื่น ๆ ซึ่งได้แก่ บรรณารักษ์ นักเทคโนโลยีทางการศึกษา นักวัดผล นักแนะแนว ฯลฯ ต่างก็มีบทบาทในการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร ดังนี้คือ

- (1) ปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่
- (2) ให้ความช่วยเหลือหรือให้บริการแก่ครูผู้ใช้หลักสูตรอย่างเต็มที่

จะเห็นได้ว่าบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร มีหลายฝ่ายด้วยกัน ถ้าทุกฝ่ายได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์ ก็จะมีผลให้การใช้หลักสูตร เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ได้ประโยชน์สูงสุด และเกิดปัญหาน้อยที่สุด ซึ่งจะช่วยให้การนำหลักสูตรไปใช้สำเร็จตามจุดหมายที่วางไว้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากรายงานของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2515 : 32-35) ได้กล่าวว่าในปี พ.ศ. 2513 ได้มีคณะวิจัยชาวต่างประเทศมาวิจัยเกี่ยวกับฝึกหัดครูในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรการฝึกหัดครูนั้นเนื้อหาไม่ตรงกับจุดหมายที่วางไว้ในเนื้อหาที่ไม่ได้เป็นปัญหาทางสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคต วิชาที่ให้เรียนก็มีมากเกินไปและไม่สัมพันธ์กันเองกัน บางวิชามีเนื้อหาซ้ำซ้อนไม่ลึกซึ้ง โดยเฉพาะวิชาการศึกษาให้เรียนกว้างเกินไป วิชาที่เกี่ยวข้องกับวิธีสอนก็มากเกินไป ทั้งเนื้อหาและวิธีการก็เอามาจากต่างประเทศ เรื่องของไทย ๆ มีน้อย ไม่แน่ใจว่าเมื่อผู้เรียนสำเร็จการศึกษาแล้วจะมีมาตรฐานและคุณค่าทางวิชาชีพพอหรือไม่ และเนื่องจากหลักสูตรการฝึกหัดครูนี้ใช้หลักสูตรเดียวกันทั่วประเทศ จึงมีผลทำให้การฝึกหัดครูไม่ตรงกับความต้องการของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังขาดเครื่องมือเครื่องใช้ อุปกรณ์การสอน ก่าลังคน และงบประมาณก็ไม่เพียงพอ วิธีการสอนของครูก็ใช้การปาฐกถาเป็นหลัก คณะวิจัยได้เสนอแนะว่าควรจัดให้มีวิชาการพัฒนาหลักสูตร (the curriculum development programs) บรรจุอยู่ในหลักสูตรด้วย และเปิดโอกาสให้ครูทุกระดับมามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร นอกจากนี้ยังเสนอแนะโครงการจัดตั้งศูนย์พัฒนาหลักสูตรแห่งชาติ (national curriculum development center) เพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการปรับปรุงหลักสูตรให้เป็นไปอย่างมีระบบและต่อเนื่องกัน

นอกจากงานวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรของการฝึกหัดครูของคณะวิจัยชาวต่างประเทศแล้ว ยังมีงานวิจัยของคนไทยที่เกี่ยวกับหลักสูตรการฝึกหัดครูและพบปัญหาเกี่ยวกับหลักสูตรและการสอน คือ ตามสมร เนตรเพงกิจ (2516 : 87) พบว่า ความมุ่งหมายของหลักสูตร

ที่ใช้ในสถาบันฝึกหัดครูระดับปริญญาตรี ไม่ชัดเจน อัตราส่วนระหว่างวิชาการศึกษาทั่วไป วิชาชีพครูและวิชาเฉพาะไม่เหมาะสม หลักสูตรบรรจุเนื้อหามากเกินไป ทั้งไม่มีรายละเอียดพอ ประมวลการสอนที่ใช้อยู่ก็ไม่รัดกุม เนื้อหาที่บรรจุอยู่ในประมวลการสอนก็มากเกินไปจนสอนไม่ทันตามหลักสูตร และเนื้อหาวิชาที่ล้าสมัย ไม่ทันกับความเปลี่ยนแปลงของโลก

นอกจากนี้ ลดาวัลย์ มาลยะวงศ์ (2518 : 79-89) ได้ทำการศึกษาและวิจัยเรื่อง "สภาพการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ระดับ ป.กศ. ชั้นสูง : ทศนคติของครู" เมื่อ ปี พ.ศ. 2517 ซึ่งเป็นวิชาสาขาหนึ่งในหลักสูตรการฝึกหัดครูที่อาจเป็นแนวทางพิจารณาได้ ผลการวิจัยพบปัญหาหลายอย่างคือ วิชาในหลักสูตรบางวิชาากเกินไป และบางวิชาง่ายเกินไป บางวิชาเนื้อหาซ้ำซ้อนกันในระดับ ป.กศ. บางวิชาเป็นวิชาเลือก เปิดสอนไม่ได้ เพราะไม่มีอาจารย์ที่ถนัดสอนในวิชานั้น ๆ เนื้อหาที่กำหนดไว้ให้เรียนก็มากเกินไป ไม่สอดคล้องกับเวลาที่กำหนดให้ การทำเอกสารประกอบการสอนก็ไม่ได้ได้รับความสะดวกจากวิทยาลัย ปัญหาที่สำคัญที่สุดที่พบ คือ ขาดแหล่งวิชาที่จะค้นคว้าเพิ่มเติม และอาจารย์ต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการปรับปรุงหลักสูตรด้วย

ฉัตรนภา พรหมมา และคณะ (2523 : 48-52) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาการใช้หลักสูตรการฝึกหัดครู พุทธศักราช 2519 ของอาจารย์คณะวิชาวิทยาศาสตร์ กลุ่มวิทยาลัยครูภาคเหนือ (ซึ่งรวมถึงวิชาเอก คหกรรมศาสตร์ด้วย) พบว่า การกำหนดโครงสร้างและรายวิชาในหลักสูตรไม่เหมาะสม ควรปรับปรุงหลักสูตรให้รายวิชาต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กัน จัดความซ้ำซ้อนให้หมดไป ปรับเนื้อหาและรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพการนำไปใช้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต กำหนดสัดส่วนจำนวนหน่วยกิตในกลุ่มวิชาเฉพาะเพิ่มขึ้น ให้หน่วยงานผู้ใช้ครูและผู้มีประสบการณ์ในการสอนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรอย่างใกล้ชิด การจัดการเรียนการสอนมีปัญหามากในเรื่องความรู้พื้นฐานของผู้เรียนไม่เพียงพอ และขาดแนวการสอนในบางรายวิชา ควรมีการวางแผนการสอน จัดทำคู่มือหรือชุดการสอนตลอดจนบทปฏิบัติการต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นไว้ใช้ร่วมกันในกลุ่มวิทยาลัยครู ในส่วนตัวผู้เรียนควรมีการสอบก่อนเรียน และจัดให้เรียนเสริมจนถึงเกณฑ์ที่ต้องการในกรณีความรู้พื้นฐานไม่เพียงพอ บุคลากรมีความรู้และประสบการณ์ไม่เพียงพอ ควรส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการศึกษาหรืออบรมระยะสั้น และนอกจากนั้น

ยังขาดแคลนตำรา และวัสดุครุภัณฑ์วิชาการ ควรมีการเก็บค่าวัสดุฝึกทุกรายวิชาที่มีการปฏิบัติ ส่งเสริมการผลิตอุปกรณ์ทุกประเภทจากวัสดุในท้องถิ่น และให้การสนับสนุนการเขียนตำราหรือ เอกสารทางวิชาการทุกรูปแบบ

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู (2521 : 47) ได้ทำการวิเคราะห์ และประเมินผลหลักสูตรการฝึกหัดครู 2519 ของสภาการฝึกหัดครู พบว่าเนื้อหาในรายวิชา ต่าง ๆ ในหลักสูตรมีความซ้ำซ้อนกันเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังพบปัญหาที่เกิดจากการนำ หลักสูตรไปใช้ เช่น กำหนดความมุ่งหมายไว้กว้างเกินไป ขาดตำรา ขาดอุปกรณ์ ขาดงบประมาณและสภาพแวดล้อมไม่อำนวย เป็นต้น

สุรศักดิ์ หลานมาลา และคณะ (2523 : 38) ได้ทำการวิจัยติดตามผลผู้สำเร็จ การศึกษาจากสถาบันการฝึกหัดครูที่สอนในระดับประถมศึกษา พบว่า เนื้อหาวิชาฟิสิกส์และ เคมีใช้ประโยชน์ได้น้อย เนื่องจากเนื้อหาที่สอดคล้องกับหลักสูตรระดับประถมศึกษา มีน้อย และเนื้อหาวิชาแคลคูลัส เรขาคณิตวิเคราะห์แทบไม่ได้ใช้เลย เนื้อหาวิชาที่มีประโยชน์ เช่น คณิตกรรม พลศึกษา สุขศึกษา และชีววิทยา โดยเฉพาะวิชาชีววิทยาและคณิตกรรม ควรเพิ่มเติมเนื้อหาที่เป็นประโยชน์อีก

สวัสดิ์ ประทุมราช และคณะ (2523 : 66) ได้ทำการวิจัยศึกษาความ สอดคล้องระหว่างหลักสูตรการฝึกหัดครูกับหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 พบว่า หลักสูตรพิเศษที่มุ่งผลิตครูวิชาชีพเฉพาะอย่าง มีความสอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 น้อยในทุกด้าน และนิสิตนักศึกษาปีสุดท้ายของหลักสูตรการฝึกหัดครูส่วนใหญ่รับรู้ว่า ตนไม่มีสมรรถภาพด้านความรู้และทักษะเพียงพอที่จะสอนนักเรียนให้บรรลุจุด มุ่งหมายของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิภา รัตมีอมรวิวัฒน์ (2519 : 79) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัญหาบางประการ ที่มีอิทธิพลต่อการสอนวิชาเกษตรกรรมในระดับประถมศึกษาของสถานฝึกหัดครูในประเทศไทย พบว่า ครู อาจารย์ที่สอนวิชาเกษตรกรรม ส่วนใหญ่ต้องการให้มีการปรับปรุงเนื้อหา และหลักสูตรวิชาเกษตรกรรมเสียใหม่ โดยเฉพาะวิทยาลัยครูในส่วนภูมิภาคมีความต้องการให้เพิ่มหน่วยกิตวิชาเกษตรกรรมให้มากกว่าเดิม สำหรับปัญหาทางด้านอุปกรณ์การสอนนั้น อาจารย์ที่สอนวิชาเกษตรกรรมส่วนใหญ่ประสบปัญหาอุปกรณ์การสอนไม่เพียงพอทั้งการสอน ภาคทฤษฎีและปฏิบัติ

อดุลย์ วิวัฒน์ประที (2521 : 106) ได้ศึกษาปัญหาการสอนวิชาวิทยาศาสตร์
ของนักศึกษาฝึกสอน วิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ พบว่า นักศึกษาฝึกสอนขาดทักษะ
ในการใช้เทคนิคและวิธีสอนวิทยาศาสตร์ เพราะได้รับการฝึกฝนมาน้อยเกินไป นอกจากนี้
นี้นักศึกษายังมีความรู้ในเนื้อหาวิชาวิทยาศาสตร์ไม่กว้างขวางพอ ไม่สามารถประยุกต์ใช้
ความรู้ให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นได้

มิทเชลล์ (Mitchell 1972 : 55 A - 556 A)

ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ทฤษฎีหลักสูตรสำหรับนักเรียนฝึกหัดครูที่จะออกไปสอนในโรงเรียน
มัธยมศึกษาตอนต้น" ผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่ควรบรรจุในหลักสูตรการฝึก-
หัดครูระดับนี้ ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้ ทฤษฎีการสอน ทฤษฎีหลักสูตร ปรัชญาการศึกษา
และความรู้ทางการศึกษา พร้อมทั้งได้เสนอความคิดเห็นว่า ควรจะได้มีการปรับปรุงเนื้อหา
ทางด้านวิชาการของหลักสูตรให้ดีกว่านี้ เพื่อให้ผู้เรียนจะได้สามารถนำไปสอนในโรงเรียน
มัธยมศึกษาตอนต้นได้ดียิ่งขึ้น

เกรแฮม (Graham 1960 : 4311) ได้ศึกษาโปรแกรมสำหรับปริญญาชั้นสูง

ในคณะศึกษาศาสตร์ในประเทศแคนาดา ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ขอบเขตของการศึกษาทั่ว ๆ
ไปดีแล้ว แต่รายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรจะต้องมีการแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นกว่าเดิม โดยเน้น
ทั้งด้านการปฏิบัติพอ ๆ กับด้านเนื้อหา การกำหนดวิชาบังคับและวิชาเลือกในหลักสูตรควร
ปรับปรุงเช่นกัน โดยบังคับให้เรียนวิชาอื่นบ้าง ไม่บังคับเฉพาะวิชาการศึกษาเท่านั้น การ
เรียนการสอนก็สามารถปรับปรุงได้โดยจัดกิจกรรม เช่น การสัมมนาในชั้น การประชุมปฏิบัติ
การ การศึกษานอกสถานที่

รูคอล์ฟ (Rudolph 1972 : 559A-560A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "The

Development of A Curriculum Design for Early Childhood Teachers
Education" ผลการวิจัยปรากฏว่า การจัดหลักสูตรสำหรับนักศึกษาฝึกหัดครูที่จะไปสอน
เด็กในระดับต้นนั้นจะต้องประกอบด้วยหลักปรัชญาที่แน่นอน หลักจิตวิทยา อิทธิพลสังคม
อิทธิพลภูมิหลังของวัฒนธรรม โครงสร้างของสิ่งแวดล้อมของสังคม หลักการสอน ความ
มุ่งหมาย การวัดผล และควรจัดให้ความรู้แก่ผู้ที่ออกไปเป็นครู สอดคล้องกับการศึกษา
ของเด็กนักเรียนที่จะออกไปสอนและควรคำนึงถึงพัฒนาการของแต่ละคนด้วย

โกรฟส์ (Groves 1962 : 4281A) ทำการวิจัยเรื่อง "Training Student Teachers for Secondary Education in State Teacher Education Institution in Kansas" เพื่อศึกษาโปรแกรมการเตรียมครูในระดับมัธยมศึกษาของสถาบันที่ผลิตครูในรัฐแคนซัส คือ University of Kansas, Kansas State College of Pittsburg and Fort Hay State College โดยส่งแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับโปรแกรมการเตรียมครูในระดับมัธยมศึกษาไปยังกลุ่มตัวอย่างคือ สมาชิกของสมาคมและองค์การแห่งอาชีพครู 25 แห่ง ผลการวิจัยปรากฏว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับการจัดโปรแกรมที่มีประโยชน์ต่อการเตรียมครูในระดับมัธยมศึกษา คือ การจัดให้มีการสัมมนาอย่างสม่ำเสมอ หลักสูตรควรใช้เวลา 5 ปี นักศึกษาควรมีเวลาเพียงพอสำหรับเตรียมการสอนเพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพ โดยจัดตารางเวลาสำหรับสอนครึ่งวันเป็นเวลาสำหรับเตรียมการสอน ซึ่งโปรแกรมการเตรียมครูมัธยมศึกษาของสถาบันดังกล่าวเป็นที่ยอมรับของประชาชนเป็นส่วนใหญ่ว่ามีประสิทธิภาพและมีความก้าวหน้าและผู้วิจัยได้เสนอแนะว่า สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตครูระดับมัธยมศึกษา ควรจะได้ปรับปรุงโปรแกรมการเตรียมครูอยู่เสมอ เพื่อให้ทันสมัยและสอดคล้องกับความต้องการของสังคมซึ่งเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

มิลเลอร์ (Miller 1973 : 5476A-5477A) ได้ทำการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของครูในการพัฒนาหลักสูตรในโครงการแคนาดาตะวันตก ผลการวิเคราะห์พบว่าครูที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรเป็นผู้ที่ส่งเสริมขอบเขตพื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร 10 ประการอย่างมากมาย สามารถสอนโดยเข้าใจหลักสูตรได้ดีกว่าครูที่ไม่มีโอกาสเข้าร่วมพัฒนาหลักสูตร สามารถแก้ไขเนื้อหาทางวิชาการได้ดีกว่า เพราะมีประสบการณ์ทางการสอนมาก ทำให้มีผลต่อการเรียนการสอน

มัวร์ (Muir 1973 : 3263A-3264A) ได้วิจัยเรื่อง "ปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรในวิทยาลัยชุมชนเยอรมัน : การศึกษาเฉพาะกรณี" ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การสร้างหลักสูตรวิทยาลัยชุมชนนั้นสร้างขึ้นจากความต้องการของท้องถิ่น โดยพัฒนารายวิชาไปผู้มีบทบาทคือครูผู้สอน การตั้งวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้พยายามให้ครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมด แต่เนื้อหาในหลักสูตรทั้งวิชาเลือกและวิชาบังคับได้ถูกเลือกและตัดสินตามกฎหมายของรัฐ การใช้หลักสูตรมีอยู่ 2 ทางคือ ใช้ในโรงเรียนและใช้โดยรัฐ

จากงานวิจัยที่กล่าวมาแล้วนั้น พอจะสรุปกว้าง ๆ ได้ดังนี้คือ

1. งานวิจัยที่เกี่ยวกับหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตรฝึกหัดครู ผลการวิจัยพอสรุปได้ว่า ความมุ่งหมายของหลักสูตรไม่ชัดเจน เนื้อหาไม่ตรงกับจุดมุ่งหมายที่วางไว้ เนื้อหามากเกินไป เนื้อหาซ้ำซ้อน เนื้อหาวิชาล้าสมัย ไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลง ประมวลการสอนไม่รัดกุม วิชาที่เรียนมีมาก และไม่สัมพันธ์ต่อเนื่อง วิธีสอนใช้แบบบรรยายเป็นหลัก ขาดเครื่องมือเครื่องใช้ ขาดอุปกรณ์การสอน ขาดกำลังคน ขาดงบประมาณ ครูควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร การสร้างหลักสูตรควรสร้างขึ้นจากความต้องการของท้องถิ่น
2. งานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอน ผลการวิจัยพอสรุปได้ว่า วิชาบางวิชายากไป บางวิชาง่ายเกินไป วิชาเลือกบางวิชาเปิดสอนไม่ได้ เพราะไม่มีอาจารย์ที่ถนัดสอนในวิชานั้น เนื้อหามากเกินไปไม่สมดุลย์กับเวลา การทำเอกสารประกอบการสอนไม่ได้รับความสะดวกและขาดแหล่งวิชาค้นคว้าเพิ่มเติม กิจกรรมการเรียนการสอนที่ควรจัดคือการสัมมนาในชั้นเรียน การประชุมปฏิบัติการการศึกษานอกสถานที่
3. งานวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการใช้หลักสูตร ผลการวิจัยพอสรุปได้ว่า ขาดแนวการสอนในบางรายวิชา ควรมีการวางแผนการสอน จัดทำคู่มือและชุดการสอนและแบบปฏิบัติให้สอดคล้องกับสภาท้องถิ่น บุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์ไม่เพียงพอ ควรส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการอบรมระยะสั้น ขาดแคลนตำรา และวัสดุครุภัณฑ์ อุปกรณ์การสอนไม่เพียงพอทั้งการสอภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ความรู้พื้นฐานของผู้เรียนมีปัญหามากในการจัดการเรียนการสอน นอกจากนั้นนักศึกษาเห็นว่า ตนไม่มีสมรรถภาพทางด้านความรู้และทักษะเพียงพอ รวมทั้งไม่มีทักษะในการใช้เทคนิคและวิธีสอน เพราะได้รับการฝึกฝนน้อย นอกจากนั้นความรู้พื้นฐานของผู้เรียน มีปัญหามากในการจัดการเรียนการสอน